

Amin Maalouf

Els desorientats

Traducció de Anna Casassas

ALIANZA EDITORIAL

Títol original: *Les Désorientés*

Disseny coberta: Lynda Bozarth i Elsa Suárez Girard

Reservats tots els drets. El contingut d'aquesta obra està protegit per la llei, que estableix penes de presó i multes, a més de les indemnitzacions corresponents per danys i perjudicis, per a aquells que reproduïssin, plaguessin o comunicuessin públicament, totalment o parcialment, una obra literària, artística o científica, o la seva transformació, interpretació o execució artística fixada en qualsevol tipus de suport o comunicada per qualsevol mitjà, sense l'autorització preceptiva.

© Éditions Grasset & Fasquelle, 2012
© Per la traducció: Anna Casassas Figueras, 2013
© Alianza Editorial, S. A., Madrid, 2015
Juan Ignacio Luca de Tena, 15;
28027 Madrid; telèfon 91 393 88 88
www.alianzaeditorial.es
ISBN: 978-84-206-0774-0
Dipòsit legal: M. 1.466-2015
Printed in Spain

PER REBRE INFORMACIÓ PERIÒDICA SOBRE LES NOVETATS D'ALIANZA EDITORIAL,
HEU D'ENVIAR UN CORREU ELECTRÒNIC A L'ADREÇA

alianzaeditorial@anaya.es

Per a Jacqueline de Romilly
1913-2010

*Tot allò que es troba en contacte amb la força resulta envilit,
tant és de quina mena de contacte es tracti.
Tant embruta agredir com ser agredit.*

SIMONE WEIL (1909-1943)

Porto al nom la humanitat naixent, però pertanyo a una humanitat que es mor, escriurà l'Adam al seu quadern dos dies abans del drama.

No he sabut mai per què me'l van posar, els pares, aquest nom. Al país on vaig néixer no és gens corrent i a la família, abans, no s'havia dit així ningú. Recordo que un dia ho vaig preguntar al pare, que simplement em va respondre: «És l'avantpassat que tots tenim en comú!», com si ho pogués ignorar, jo. Aleshores tenia deu anys i em vaig conformar amb aquesta explicació. Potser, mentre encara era viu, li hauria hagut de preguntar si darrere d'aquesta tria hi havia alguna intenció, algun somni.

Em sembla que sí. Íntimament, pretenia que jo formés part de la cohort dels fundadors. Ara que tinc quaranta-set anys per força he d'admetre que no accompliré la missió. No seré el primer de cap llinatge, seré l'últim, l'últim dels meus, el dipositari de totes les tristeses que han anat acumulant, de totes les seves desil·lusions i vergonyes. Em correspon l'odiosa tasca d'identificar els rostres dels qui he estimat i després fer que sí amb el cap perquè els tapin amb una manta.

M'he d'encarregar de les extincions. I el dia que em toqui a mi, cauré com un tronc, sense haver-me doblegat i repetint a qui ho vulgui sentir: «La raó, la tinc jo; la que s'equivoca és la història!».

Aquest crit orgullós i absurd em ressona contínuament per dins. Gairebé podria servir d'epígraf a l'inútil pelegrinatge en què estic embrancat des de fa deu dies.

En tornar a la meva terra inundada, em pensava que salvaria algun rastre del meu passat i del dels meus. Pel que fa a aquest tema, ja no espero gairebé res. Quan mires de retardar el naufragi, corres el risc de precipitar-lo... Un cop dit això, no em penedeixo d'haver emprès aquest viatge. És cert que cada nit redescobreixo per què em vaig allunyar de la pàtria on vaig néixer; però també redescobreixo, cada matí, per què no hi he tallat mai. El que m'alegra més és haver retrobat, enmig de l'aigua, uns quants illots de delicadesa llewantina i de serena tendresa. Això, almenys de moment, em dóna noves ganes de viure, noves raons per lluitar, potser fins i tot un nou tremolor d'esperança.

I més a la llarga?

A la llarga, tots els fills d'Adam i Eva són infants perduts.

El primer dia

Dijous, quan s'adormia, l'Adam no pensava que l'endemà mateix emprendria el vol cap al país dels seus orígens, després d'anys i anys d'allunyament voluntari, i per anar al costat d'un home al qual s'havia promès de no tornar a adreçar la paraula.

Però la dona d'en Mourad havia sabut trobar paraules implacables:

–El teu amic es mor. Et voldria veure.

El telèfon havia sonat a les cinc. L'Adam l'havia agafat a les fosques, havia pitjat una de les tecles enceses i havia contestat.

–No, t'ho asseguro, no dormia.

O alguna altra mentida per l'estil.

La persona de l'altra banda del fil de seguida li havia dit: «Te'l passo».

Per sentir el moribund havia hagut d'aguantar-se la respiració. I tot i així havia endevinat el que li deia més que no pas ho havia sentit. La veu llunyana era com una remor de roba. Dues o tres vegades l'Adam havia repetit «És clar» i «Ja ho entenc», sense entendre res ni veure res clar. Quan l'altre havia callat, li havia dit un prudent «A reveure!»; havia parat l'orella uns quants segons per estar segur que la dona no havia tornat a agafar l'aparell i després havia penjat.

Aleshores s'havia girat cap a la Dolores, la seva companya, que havia encès el llum i s'havia assegut al llit, recalcada a la paret. Feia l'efecte que sospesava el pro i el contra, però ja sabia què n'opinava.

–El teu amic es mor i et crida. No pots dubtar; hi vas.

–El meu amic? Quin amic? Fa vint anys que no ens parlem!

De fet, feia molts anys que, cada vegada que algú pronunciava davant seu el nom de Mourad i li preguntaven si el coneixia, invariablement deia: «És un antic amic». Sovint els seus interlocutors suposaven que havia volgut dir «un vell amic». Però l'Adam no triava les paraules a la lleugera. En Mourad i ell havien estat amics i després havien deixat de ser-ho. Per tant, des del seu punt de vista, «antic amic» era l'única forma vàlida.

Normalment, quan feia servir aquesta fórmula davant seu, la Dolores es limitava a fer un somriure compassiu. Però aquell matí no havia somrigut.

–Si demà renyís amb la meva germana, es tornaria la meva «antiga» germana? I el meu germà, el meu «antic» germà?

–Amb la família és diferent, no tenim elecció.

–Aquí tampoc no hi ha elecció. Un amic de joventut és un germà adoptiu. Et pot saber greu haver-lo adoptat, però ja no el pots desadoptar.

L'Adam li hauria pogut explicar per què els vincles de sang eren d'una altra mena. Però aleshores s'hauria aventurat en un terreny fangós. Al capdavant, amb la seva companya tampoc no tenien sang comuna. Això volia dir que, per més a prop que haguessin arribat a estar, un dia podria resultar que l'un per a l'altre eren estrangers? I que, si l'un cridava l'altre al seu llit de mort, podia rebre una negativa? El sol fet d'evocar aquesta eventualitat hauria estat degradant. Va preferir callar.

De totes maneres, discutir no servia de res. Tard o d'hora hauria de cedir. Segur que tenia mil raons per estar empipat amb en Mourad, per retirar-li l'amistat i, fins i tot, digués el que digués la seva companya, per «desadop-tar-lo»; però totes mil raons juntes no valien res al costat de la mort. Si es negava a anar a veure el seu antic amic al llit, tindria remordiments sempre més.

O sigui que havia trucat a l'agència de viatges per agafar un bitllet per al primer vol directe: aquell mateix dia, a la tarda, a les disset trenta; arribada a les vint-i-tres. Difícilment es podia anar més de pressa.

Hi ha persones que només reflexionen escrivint. Era el cas de l'Adam. I això era un privilegi i alhora un handicap.

Mentre tenia les mans en repòs, el cap li vagava sense rumb, incapaç de domesticar cap idea ni de construir cap raonament. Si volia ordenar les idees, s'havia de posar a escriure. Per a ell, reflexionar era una activitat manual.

En certa manera tenia les neurones a les puntes dels dits. Tenia la sort que els seus dits eren versàtils. Passaven sense problemes de la ploma al teclat, del paper a la pantalla. Per això sempre duia a la butxaca un quadern gruixut de tapa tova i, a la cartera de professor, hi tenia un ordinador portàtil. Segons el lloc on era i el caràcter del que volia escriure, obria l'un o l'altre.

Aquell dia, en començar el viatge, va tocar al quadern. El va treure; va buscar el primer full blanc; després va esperar que el senyal lluminós s'apagués abans d'abaixar la tauleta.

Divendres, 20 d'abril

Des del moment que l'avió s'ha enlairat miro de preparar-me per a la prova que m'espera i m'imagino el que en Mourad em podria dir per justificar-se i què li hauria de contestar jo; el que li hauria dit en temps normal i el que encara podria dir-li en l'estat actual; com li podria permetre que se n'anés en pau sense exagerar les mentides; com el podria reconfortar sense retractar-me.

No estic segur que s'hagi de perdonar els qui moren. Seria massa simple si, a l'ocàs de cada vida humana, es tornessin a posar els comptadors a zero; si la crueltat i l'avidesa dels uns, la compassió i l'abnegació dels altres, es fessin pietosament passar per guanys i pèrdues. D'aquesta manera, els assassins i les seves víctimes, els perseguïdors i els perseguïts, al final es trobarien essent igual d'innocents a l'hora de la mort? Jo, en tot cas, trobo que no. La impunitat, des del meu punt de vista, és tan perversa com la injustícia; en realitat, són les dues cares de la mateixa moneda.

Diuen que, en els primers segles de l'era cristiana, quan la nova religió s'estenia per l'Imperi Romà, hi havia patri-cis que s'apanyaven per retardar al màxim el dia en què es convertirien. Que potser no els havien explicat que en el moment del baptisme quedarien esborrats tots els pecats que haguessin comès? Doncs continuaven vivint en la disbauxa i no es feien batejar fins que es veien al llit de mort.

No sé si aquests penediments d'última hora tenen cap mena de valor als ulls de la religió. Als meus, d'ulls, no en tenen cap. Ni els dels romans antics, ni els dels meus contemporanis.

Això no obstant, a l'hora de la mort hi ha una obligació de decència. Aquest instant de traspàs ha de conservar una dignitat, si volem continuar essent humans. Independentment de com jutgem el moribund i els seus actes, d'altra banda. Sí, encara que es tracti del criminal més abjecte.

Cosa que, m'afanyo a dir, no és el cas d'en Mourad. Li podria retreure moltes coses, algunes de les quals considero que són crims. Però no podem abusar de les paraules. Pot ser que un home cometi un crim sense que això faci que mereixi ser tractat de criminal. De la mateixa manera que em revolta la impunitat, també em nego a posar totes les males accions al mateix sac, sense tenir en compte les inten-

cions, l'abast o les circumstàncies. Que sense que siguin absolutories, tal com diuen les lleis poden ser «atenuants».

No dubto ni un segon que el comportament del meu antic amic durant els anys de guerra constitueix una traïció als valors que compartíem i espero que no mirarà de negar-ho. Però, que potser no va ser la fidelitat el que el va dur a la traïció? Quan va començar el conflicte, es va negar a marxar per amor pel país. Un cop ja s'hi havia quedat, devia trobar transaccions, a mesura que es produïen els fets devia acceptar certs compromisos que el van anar conduint fins a punts inacceptables. Si jo m'hi hagués quedat, potser m'hauria comportat igual que ell. De lluny, es pot dir que no impune-ment; in situ, no sempre es té aquesta llibertat.

En suma, les seves virtuts l'han perdut; a mi, les mancances m'han salvat. Per protegir els seus, per preservar el que els seus pares li van deixar, va lluitar com una fera. Jo, no. A la família d'artistes en què vaig créixer, no em van inculcar les mateixes virtuts. Ni el mateix valor físic, ni el mateix sentit del deure, ni la mateixa fidelitat. Així que es van produir les primeres matances, me'n vaig anar, vaig fugir; amb les mans netes. Un covard privilegi de desertor honrat.

Quan falta poc per aterrar, em sento encara més confós que en començar el viatge. Ara veig en Mourad com un personatge menor i derrotat, llastimós, perdut en una tragèdia que el supera. Si bé no em sento disposat a perdonar-li les faltes, estic igual d'empipat amb la resta de l'univers i amb mi mateix.

O sigui que aniré al seu costat sense cap mena de ressentiment palès, faré el meu paper de confessor laic, l'escoltaré, li agafaré la mà i li murmuraré paraules d'absolució perquè es pugui morir amb la consciència tranquil·la.

A l'aeroport no l'esperava ningú. I aquesta incomoditat banal, que l'Adam sens dubte hauria hagut de preveure perquè no havia avisat ningú que hi anava, li va ocasionar una onada de tristor i una confusió mental passatgera. Va haver de fer un esforç per recordar que acabava d'aterrar a la ciutat en què havia nascut, al seu país.

20 d'abril, continuació

Passo la duana, dono el passaport, el recupero i surto passejant per sobre la gentada una mirada de nen abandonat. Ningú. Ningú no em diu res, ningú no m'espera. No em reconeix ningú. He vingut a veure el fantasma d'un amic i jo mateix ja sóc un fantasma.

Un xofer em proposa els seus serveis. Accepto amb la mirada i deixo que se m'endugui l'equipatge cap al seu cotxe, un vell Dodge aparcat força lluny de la fila reglamentària. És evident que és un taxi il·legal, sense placa vermella ni comptador. No protesto. Normalment, aquests comportaments m'empipen, però avui somric. Em fan tornar a la memòria un ambient familiar, reflexos de prudència. Sento com pregunto a l'home, en àrab i amb l'accent local, quant em costarà el trajecte. Simplement per evitar la vergonya de ser pres per un turista.

Pel camí he tingut la temptació de trucar a algun cosí, a algun amic. Ja eren les dotze menys cinc, però en conec més d'un que no s'hauria escandalitzat i que hauria insis-

tit a convidar-me perquè m'instal·lés a casa seva. Al final, no he trucat a ningú. De cop, tenia ganes d'estar tot sol, de ser anònim i com clandestí.

Aquesta sensació nova em comença a agradar. D'incògnit a casa, entre els meus, a la ciutat on vaig créixer.

L'habitació de l'hotel és gran, els llençols són nets, però resulta que el carrer és sorollós, fins i tot a aquesta hora. També hi ha el ronc obsessiu d'un aire condicionat que no m'he atrevit a apagar per por de despertar-me ben suat. No crec que el soroll no em deixi dormir. El dia ha estat llarg; tant el cos com el cap no trigaran a abaltir-se'm.

Assegut al llit, sense cap més llum que el de la tauleta de nit, no paro de pensar en en Mourad. M'esforço a imaginar com deu ser ara. L'última vegada que vam estar junts, ell tenia vint-i-quatre anys i jo, vint-i-dos. El recordo pròsper, àvid i baladrer. Des d'aleshores, segur que la malaltia l'ha pansit. Ara me l'imagino a la vella casa de la família, al poble, en una cadira de rodes, amb la cara blanca i una manteta de llana a la falda. Però potser és a l'hospital, en un llit de ferro, rodejat de tubs de perfusió, d'aparells amb llums intermitents, de benes, i al costat, la cadira on em demanarà que seguei.

Demà ho sabré.

Segon dia

1

De matinada, la dona d'en Mourad va trucar a l'Adam al mòbil. Suposant que encara era a París, li va dir molt seca, sense cap preàmbul, ni tan sols l'hola inicial:

–No t'ha pogut esperar.

L'habitació encara era a les fosques. L'Adam va deixar escapar el xiulet d'una paraulota. Després va informar la seva interlocutora que ja era a la ciutat, des de la vigília, responnent a la seva demanda de veure'l.

Tot i així, la dona de l'embranchida va repetir:

–No t'ha pogut esperar.

La mateixa frase, paraula per paraula. Però en un to diferent. Sense cap retret, aquesta vegada. Tristor, ràbia i, potser, un cert agraïment a l'Adam, que va murmurar una frase feta.

A tots dos extrems de la línia van seguir uns quants segons de silenci. A continuació, la vídua li va dir un simple «Gràcies!», com si respongués educadament al condol. Després es va interessar pel lloc on era.

–T'envio un cotxe. No sabries venir tot sol.

L'Adam no va protestar. Era conscient que ja no sabia orientar-se en aquella ciutat de carrers sense plaques, sense números, sense voreres, en què els barris duïen noms d'edificis i els edificis, els noms dels seus propietaris...